

ЕВОЛЮЦІЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОЕКТ»

Н. В. Фесенко

Останнім часом в Україні багато уваги приділяється активізації інвестиційно-інноваційної діяльності, без якої неможливо досягти помітних успіхів у розвитку будь-якого суб'єкта господарювання. В умовах трансформації соціально-економічних відносин, що нині відбуваються в країні, інвестиційні можливості дещо зменшилися, що насамперед пов'язано зі скороченням можливостей бюджету, нестабільним рівнем національної грошової одиниці, суттєвим скороченням довгострокового кредитування підприємств, недосконалою податковою системою, нестабільністю політичних процесів. Нинішній статус ринкової економіки потребує безліч змін, які стосуються різних сфер економічних відносин, у тому числі й інвестиційної. Процес економічного зростання суб'єкта господарювання в цілому та його сталий економічний розвиток значною мірою залежить не тільки від обсягу залучених інвестицій, а й від можливостей упровадження пріоритетних інноваційних розробок.

Дослідженню проблем активізації інвестиційних процесів в українській економіці присвячено праці як зарубіжних, так і вітчизняних учених, зокрема В. Беренса, Л. Гітмана, П. Самуельсона, Я. Хонко, І. А. Бланка, А. Д. Діброва, І. Й. Дороша, М. І. Кісіля, М. Ю. Коденської, І. В. Ліпсіца, О. В. Мертенса, А. А. Пересади, Г. М. Підлісецького, П. С. Рогожина, П. Т. Саблука, В. П. Савчука, О. Ю. Старікова, Т. С. Хачатурова, В. М. Хобти, В. Я. Шевчука та ін.

Суттєвою проблемою щодо поліпшення економічного стану будь-якого підприємства є забезпечення його поступового та цілеспрямованого розвитку. Важливість стимулювання інвестиційних процесів обумовлена тим, що в останні роки показники їх динаміки почали різко скорочуватися. Тому виникає необ-

хідність розробити нові заходи, які призведуть до активізації інвестиційної діяльності на вітчизняних підприємствах. Її вирішення тісно пов'язане з необхідністю впровадження інвестиційно-інноваційних проектів, які дозволять застосовувати вдосконалені конкурентоздатні технології для створення продукції або послуг поліпшеної якості, та запроваджувати організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, істотно поліпшуючи структуру та якість виробництва й соціальної сфери.

Різноманітність тлумачень поняття «проект» свідчить про нерівнозначність підходів авторів до його визначення. Слід відзначити, що термін «проект» ототожнюється з латинським «projectus», що означає «кинутий уперед». Залежно від сфери реалізації і змісту виділяють різні тлумачення поняття «проект». Розглянемо багатоаспектність його трактування та визначимо складові, що розкривають сутність, роль і значення проектів в економіці.

За традиційним тлумаченням, проект – це технічний або робочий проект організації будівництва, виконання робіт або план спорудити чи конструкції. Синонімами поняття «проект» звичайно є такі словосполучення, як «проект закону», «проект реформи», тобто, по суті, пропозицію, побажання, задум, ідею або один із варіантів її реалізації.

Слід зазначити, що в тлумачних словниках і економічній літературі класичне визначення поняття «проект» найчастіше трактується, як технічна документація: креслення, розрахунки, макети тощо; попередній текст певного документа; задум; план; схема [7, с. 1450; 13, с. 506; 15, с. 17; 17, с. 563].

В. Т. Бусел доповнює визначення поняття «проект» таким, як «щось незакінчене, намічене лише в загальних рисах» [7, с. 1152], а

також виділяє уніфіковане поняття «типовий проект», що означає «проект, який можна застосувати для великої кількості об'єктів, використати для реалізації багатьма виконавцями за різних умов; установлений, прийнятий для всіх установ, підприємств і таке інше» [7, с. 1450].

Згідно з «Большой экономической энциклопедией», термін «проект» пояснюється ще як обмежене у часі, але відносно складне завдання (наприклад: зведення будівлі «під ключ», розробка нової продукції чи технології і т. п.). У процесі розробки проекту необхідно оцінити проміжні витрати за рахунок проведення різноманітних видів калькуляції:

а) за методом аналогій із затвердженими проектами;

б) за методом бальної оцінки факторів, що впливають на витрати (обсягу, кількості, продуктивності робіт) [4, с. 514].

На думку Т. В. Майорової, «проект, з одного боку, можна розглядати як деякий захід із заздалегідь визначеною метою, досягнення якої означає завершення проекту, а з іншого – як одноразову сукупність завдань і дій, яка має характерні ознаки» [19, с. 164].

Перелічимо основні ознаки проекту:

- спрямованість на досягнення конкретних цілей – виконання ряду технічних, економічних і інших вимог;
- встановлення внутрішніх і зовнішніх взаємозв'язків операцій, завдань і ресурсів, які потребують чіткої координації у процесі виконання проекту;
- визначення строків початку й закінчення проекту;
- обмежені ресурси;
- певний рівень унікальності, неповторності цілей проекту й умов їх здійснення;
- неминучість виникнення різних конфліктів під час реалізації проекту [5, с. 12; 8, с. 9; 17, с. 652; 9, с. 164].

Таким чином, найчастіше проект визначається, з одного боку, як сукупність певної документації (як правило, технічної), дій і завдань, а з іншого – як захід із попередньо визначеною метою (задумом). Хоча подібні визначення не враховують ані способів виконання, ані кінцевих результатів втілення проекту, тобто характеризують його як процес (розробки докумен-

тації або реалізації певних заходів).

Зарубіжні джерела, зокрема Інститут управління проектами (США), наприкінці 80-х рр. запропонував таке визначення: «Проект є певним завданням з певними вихідними даними і бажаними результатами (цілями), які зумовлюють спосіб його вирішення» [18, с. 13]. Проте слід зазначити, що у даному визначенні не враховано засоби реалізації, а також те, що завдання обумовлюється не тільки і не завжди результатами його впровадження.

Поняття, наведене в методичних матеріалах Всесвітнього банку, є, на відміну від попереднього, більш ґрунтовним: «Проект – це комплекс взаємопов'язаних заходів, розроблених для досягнення певних цілей протягом заданого часу при встановлених ресурсних обмеженнях» [6, с. 13].

Економічного відтінку це поняття набуває у визначенні А. В. Шегди, який зазначає, що в сучасному розумінні «проект», з одного боку, тлумачать як комплекс певних дій для досягнення визначених цілей або одержання певних результатів. У цьому розумінні автор виділяє такі близькі до нього за змістом терміни, як «господарська діяльність» та «робота (комплекс робіт)». З іншого боку, дане поняття розглядається як система організаційно-правових і розрахунково-фінансових документів, необхідних для виконання певних дій або таких, що описують ці дії [12, с. 328].

Організаційною формою проекту, що виражається у матричній моделі або самостійній структурній одиниці спеціальної робочої групи, яка розформовується після закінчення проекту, є проектний менеджмент [4, с. 514]. Часто термін «управління проектом» використовується для визначення обсягу робіт, виконання яких гарантує бажані результати. Обсяг робіт з управління проектом включає планування та виконання всіх видів проектів, будь-то будівництво, організація заходів, розробка нового продукту, створення чи проектування складних механізмів, зменшення негативного впливу на навколишнє середовище [18, с. 21].

Враховуючи різноманітність підходів до тлумачення терміна «проект», слід, на нашу думку, узагальнити підходи різних авторів до його визначення, беручи до уваги сферу застосування проекту:

- з погляду системного підходу проект може розглядатись як процес переходу від вихідного стану до кінцевого – результат при участі ряду обмежень і механізмів [5, с. 13];

- технічний проект – образ запланованого об'єкта, представленого у вигляді його опису, схем, креслень, розрахунків, обґрунтувань, числових показників, проект, у якому зафіксовані технічні рішення, технічний образ нового продукту, об'єкта [6, с. 729];

- організаційний аспект проекту визначається як послідовність взаємопов'язаних операцій, спрямованих, як правило, на досягнення конкретного результату, для виконання яких необхідний тривалий час [12, с. 328];

- економічний – програма дій, заходів для втілення конкретного, предметного соціально-економічного задуму, а саме: з оновлення виробництва, освоєння добування корисних копалин, випуску та продажу нових товарів [6, с. 833];

- фінансовий – потік капіталовкладень у майновий комплекс і потік доходів від його функціонування [4, с. 514];

- в управлінні проектами – це всі дії, виконавці та засоби для визначення і досягнення певних цілей [4, с. 514]; може включати в себе задум (проблему), засоби її реалізації (вирішення проблеми) та отримані в процесі реалізації результати [15, с. 17];

- типовий проект, який може бути застосований для великої кількості різноманітних об'єктів, використаний для реалізації декількома виконавцями в різних умовах [6, с. 731];

- соціальна спрямованість проекту полягає в модернізації або підтриманні матеріальних і духовних цінностей, а його вплив

на людей має позитивне соціальне значення [20, с. 41]. Соціальне проектування обслуговує всі види діяльності людини, але оптимальне проектування суспільних явищ і процесів можливе тільки при системному підході. Особливість соціального проектування полягає в тому, що воно охоплює всі види суспільної життєдіяльності на різних її рівнях: організація, район, місто, область або країна в цілому.

Підсумовуючи вищенаведені трактування поняття «проект», спробуємо запропонувати власне визначення: проект – це комплекс взаємопов'язаних заходів з відомими початковими даними, що включає необхідну документацію, систему сформованих цілей, організацію їх реалізації та досягнення запланованого результату за допомогою ефективного використання матеріальних, фінансових, трудових та інших ресурсів, а також управлінських рішень протягом визначеного проміжку часу.

Таким чином, усю різноманітність процесів, що відбуваються в економічній системі тієї чи іншої країни, можна представити як сукупність соціальних, технічних, організаційних, економічних та інших проектів [19, с. 164].

З цього твердження випливає, що будь-який проект передбачає використання певних ресурсів і потребує вкладення цінностей у вигляді людських, матеріальних, природних і фінансових затрат, тобто здійснення інвестицій.

Оскільки, реалізація будь-якого проекту потребує значного обсягу інвестиційних ресурсів, які витрачаються після розробки і затвердження конкретного проекту, тому для визначення сутності інвестиційного проекту розглянемо декілька найбільш поширених визначень інвестицій (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення поняття «інвестиція» різних вчених

Автор	Наукова думка автора
Закон України «Про інвестиційну діяльність» [1] А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко [14, с. 185] А. Б. Борисов [6, с. 272]	Інвестиції трактують як усі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект. Такими цінностями можуть бути: <ul style="list-style-type: none"> • кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери; • рухоме та нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності); • майнові права інтелектуальної власності;

Продовж. табл. 1

Автор	Наукова думка автора
	<ul style="list-style-type: none"> • сукупність технічних, технологічних, комерційних і інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків і виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих (ноу-хау); • права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права; інші цінності. Інвестиції у відтворення основних фондів і на приріст матеріально-виробничих запасів здійснюються за рахунок капітальних вкладень
Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» [2]	Визначає, що інвестиції – це господарська операція, яка передбачає придбання основних фондів, нематеріальних активів, корпоративних прав і цінних паперів в обмін на засоби або майно
В. Г. Золотогоров [15, с. 443], Г. С. Вечканов, Г. Р. Вечканова [9, с. 200], О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк [21, с. 301], С. Ф. Покропивний [11, с. 164]	Інвестиції розглядають як усі види довготермінових вкладень державного або приватного капіталу в різні галузі економіки, програми, окремі заходи як всередині країни, так і за кордоном з метою розвитку виробництва, підприємництва, отримання прибутку або інших кінцевих результатів
Т. В. Майорова [19, с. 11]	Зазначає, що інвестиції інтегрують у собі різні економічні процеси, які впливають на виробництво, розподіл, обмін і споживання національного продукту і є основою суспільного відтворення
І. А. Бланк [3, с. 341]	Вважає, що інвестиції являють собою вкладання капіталу у всіх його формах з метою забезпечення його зростання в майбутньому, отримання поточного доходу або вирішення певних соціальних завдань

Таким чином, поняття «інвестиції» – це проект, пов'язаний із реалізацією повного циклу інвестицій (від вкладення коштів до одержання прибутку від його втілення), називають інвестиційним.

Найчастіше інвестиційні проекти виступають у вигляді об'єктів реального інвестування:

1. Інвестиції у підвищення ефективності виробництва. Їх здійснення відбувається з метою зниження витрат підприємства за рахунок заміни, модернізації, реконструкції, упровадження більш досконалого обладнання, підвищення кваліфікації персоналу або його перекваліфікація, переміщення виробничих потужностей у регіони з більш вигідними умовами виробництва.

2. Інвестиції у розширення виробництва. Завданням такого виду інвестування є нарощення обсягів виробництва за проектом з метою збільшення кількості потенційних споживачів продукції та можливих способів її збуту.

3. Інвестиції у створення нових підприємств. Такі інвестиції спрямовуються на фінансування заходів зі створення нового суб'єкта господарювання з метою диференціації цінової політики підприємства, його товарного асортименту та каналів збуту нових видів продукції.

менту та каналів збуту нових видів продукції.

Тобто інвестиційний проект найчастіше розуміють як діяльність зі створення нової або заміни існуючої технічної, економічної або соціальної системи підприємства.

Відомо, що результатом господарської діяльності будь-якого суб'єкта господарювання повинно бути постійне вдосконалення продукції, що реалізується, а результатом втілення інвестиційних проектів є, як правило, екстенсивний розвиток діяльності підприємства. Для забезпечення більш ефективного розвитку діяльності, підвищення якості продукції з метою завоювання нових споживчих ринків і підвищення власної конкурентоспроможності необхідно використовувати інноваційні технології виробництва.

Для визначення інноваційного аспекту здійснення інвестицій наведемо найбільш характерні визначення поняття «інновації» (табл. 2).

Таким чином, інноваційна діяльність безпосередньо пов'язана зі створенням принципово нового продукту, і оскільки цей процес вимагає вкладення засобів, то вона є частиною інвестиційної діяльності.

Таблиця 2

Визначення інновації як однієї з форм інвестиційної діяльності

Автор	Наукова думка автора
О. І Волков, М. П. Денисенко, А. П. Гречан [10, с. 950]	Інновація – це новини, тобто новітні технології, продукти, методи, послуги, що відрізняються від традиційних і спрямовані на заміну, поліпшення або розвиток існуючих технологій, продуктів, методів, послуг; нововведення, тобто процеси створення, впровадження та розповсюдження новин з метою отримання більш високого прибутку, соціальних, економічних, екологічних та інших технологій, продуктів, методів, послуг, переваг
В. Т. Бусел [7, с. 495]	Виділяє поняття «інноваційні інвестиції», що означає інвестування, яке здійснюють для реалізації технологічних інновацій у діяльність підприємства
А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смолженко [14, с. 196]	Зазначає, що інновації – це нові досягнення в галузі технології чи управління, призначені для використання в операційній, інвестиційній, фінансовій діяльності підприємства
О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк [21, с. 306]	Розглядають інновації на макроекономічному рівні як: 1) вкладання коштів в економіку, яке забезпечує зміну поколінь техніки і технології; 2) нові ідеї на рівні ринку; 3) політичні програми, що мають неповторний характер; 4) новоутворення, відносно нове явище
Л. М. Алексєєнко, В. М. Алексєєнко [13, с. 278]	Вважають, що інновація – це: 1) досягнення НТП, призначені для використання у виробництві та соціальній сфері; 2) новаторство
А. Б. Борисов [6, с. 283]	Інновацію розуміє, як 1) вкладання коштів в економіку, яке забезпечує зміну техніки і технології; 2) нову техніку, технологію, яка є результатом досягнення НТП
Г. С. Вечканов, Г. Р. Вечканова [9, с. 212]	Зазначають, що інновації – це будь-який новий підхід до конструювання, виробництва або збуту товару, в результаті якого інвестор і його компанія отримують перевагу над конкурентами. Інновації підвищують дієвість ринку, оскільки скорочують виробничі витрати та покращують якість продукції. Інновації взагалі прискорюють економічне зростання

Відмінністю інноваційної діяльності від інших форм інвестиційної діяльності є те, що це дії із створення принципово нових видів продукції, технологій розроблених на основі наукових досліджень (фундаментальних і прикладних). Тоді як інвестиційна діяльність припускає вкладання засобів у виробництво вже існуючих продуктів. Варто зауважити, що як у теорії, так і на практиці інвестиції часто ототожнюють з інноваціями, а інвестиційні проекти – з інноваційними. Це пояснюється тим, що інновації у ринковій економіці розглядаються як об'єкт вкладання капіталу, тобто інвестиційні рішення. Тому оцінка ефективності інновацій, як правило, тотожна оцінці інвестиційних рішень [12, с. 333].

Слід зазначити, що інновації поділяються на виробничі (новий товар, нова технологія, нові методи торгівлі, обслуговування і органі-

зації); соціально-економічні (нова організація праці, інновації зі збільшення продуктивності праці, зниження собівартості виробництва та витрат обігу); фінансові (новий фінансовий продукт, нова фінансова операція); управлінські (нова структура апарату управління, нові методи ухвалення управлінських рішень, нові форми контролю).

Поряд з інноваційними проектами виробничого призначення необхідно втілювати інноваційні проекти, спрямовані на розробку та створення нових ефективних матеріалів, апаратів, обладнання, машин, технологій або технологічних процесів. Реалізація проектів виробничого й інноваційного призначення часто пов'язані між собою, оскільки їх ефективність залежить не тільки від наукової ідеї, а й від втілення її в життя [16, с. 384]. Таким чином, найбільш прийнятним для реаліза-

ції видом проектів, що реалізуються нині, на нашу думку, є інвестиційно-інноваційний проект, який може бути реалізований у вигляді організаційно-управлінського або виробничо-технологічного проекту.

Підсумовуючи вищезазначене, можемо зробити висновок, що інвестиційно-інноваційний проект – це комплекс дій, направлених на використання результатів наукових досліджень і розробок, вкладення майнових і інтелектуальних цінностей з метою створення, зміни чи вдосконалення основних виробничих фондів, технології випуску продукції з покращеними властивостями, організаційно-управлінської системи, що зумовлює можливість виробництва нових конкурентоздатних товарів і послуг.

Прикладами інвестиційно-інноваційних проектів можуть бути такі проекти:

- розробка нового продукту чи послуги;
- зміна структури, кадрів або стилю роботи організації;
- розробка чи придбання нової або модифікованої інформаційної системи;
- будівництво промислового, торговельного або житлового комплексу з покращеними експлуатаційними можливостями;
- запуск політичної кампанії;
- реалізація нової процедури чи процесу, пов'язаного з бізнесом виконавчої організації.

Проведене нами теоретичне дослідження дало змогу визначити власне бачення поняття «проект» як комплекс взаємопов'язаних заходів з відомими початковими даними, що включає необхідну документацію, систему сформованих цілей, організацію їх реалізації і досягнення запланованого результату за допомогою ефективного використання матеріальних, фінансових, трудових і інших ресурсів, а також управлінських рішень в умовах обмеженості ресурсів і часового горизонту.

Оскільки всі проекти поділяються на комерційні та некомерційні і є за своєю суттю інвестиційними, найбільш прийнятною формою реалізації проекту в сучасних умовах конкурентного середовища є інвестиційно-інноваційні проекти.

Реалізація інвестиційно-інноваційних проектів дає змогу забезпечити:

- кількісну конкретизацію цілей науково-технічного розвитку та чітке відображення кінцевих цілей і результатів реалізації не тільки проекту, що реалізується, а й підприємства в цілому;
- підвищити ефективність управління процесами створення, освоєння, виробництва та споживання інноваційних продуктів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про інвестиційну діяльність : Закон України : станом на 18.09.1991 р. № 1560-ХІІ // Збірник законодавства України. – 2000. – № 3. – Сер. 3.
2. Про оподаткування прибутку підприємств : Закон України : станом на 22.05.1997 р., № 283/97-ВР // Зібрання законодавства України. – 2001. – № 1. – Сер. 3.
3. Бланк І. А. Финансовый менеджмент : учеб. курс / І. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 1999. – 528 с.
4. Большая экономическая энциклопедия. – М. : Экспо, 2007. – 816 с.
5. Богоявленська Ю. В. Проектний аналіз : навч. посіб. / Ю. В. Богоявленська. – К. : Кондор, 2004. – 336 с.
6. Борисов А. Б. Большой экономический словарь / А. Б. Борисов. – 2 изд. переработанное и дополненное. – М. : Книжный мир, 2007. – 860 с.
7. Великий тлумачний словник української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпін'я : ВТФ «Перун», 2007. – 1736 с. : з іл.
8. Веретенников В. І. Управління проектами : навч. посіб. / В. І. Веретенников, Л. М. Тарасенко, Г. І. Гевлич. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 280 с.
9. Вечканов Г. С. Современная экономическая энциклопедия / Г. С. Вечканов, Г. Р. Вечканова. – СПб. : Лань, 2002. – 880 с.
10. Економіка й організація інноваційної діяльності : підручник / О. І. Волков, М. П. Денисенко, А. П. Гречан та ін. ; під ред. проф. О. І. Волкова, проф. М. П. Денисенка. – К. : ВД «Професіонал», 2004. – 960 с.
11. Економіка підприємства : підручник / за ред. С. Ф. Покропивного. – 2-ге вид., перероб. та допов. – К. : КНЕУ, 2001. – 528 с.
12. Економіка підприємства : підручник / за ред. А. В. Шегди. – К. : Знання, 2006. – 614 с.
13. Алексеенко Л. М. Економічний тлумачний словник: власність, приватизація, ринок цінних паперів (українсько-англійсько-російський) /

- Л. М. Алексеєнко, В. М. Алексеєнко. – Тернопіль : Астон, 2003. – 672 с.
14. Загородній А. Г. Фінансовий словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. – 3-тє вид., випр. і допов. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2000. – 587 с.
 15. Золотогоров В. Г. Инвестиционное проектирование : учеб. пособие / В. Г. Золотогоров. – Мн. : ИП «Экоперспектива», 1998. – 463 с.
 16. Колтынюк Б. А. Инвестиции : учебник / Б. А. Колтынюк. – СПб. : Изд-во Михайлова В. А., 2003. – 848 с.
 17. Краткий экономический словарь / под ред. А. Н. Азрилияна. – Институт новой экономики, 2001. – 1088 с.
 18. Кук С. Хелен Управление проектами : пер. с англ. М. С. Павловой / С. Хелен Кук, Карен Тейт. – М. : Поколение, 2007. – 432 с. : ил.
 19. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність : навч. посіб. / Т. В. Майорова. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 376 с.
 20. Луков В. Л. Социальное проектирование / В. Л. Луков. – М., 1997. – 368 с.
 21. Сучасний словник іншомовних слів: Близько 20 тис. слів і словосполучень / уклад. : О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. – К. : Довіра, 2006. – 789 с.

УДК 339.5

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ В ГЛОБАЛЬНЫХ АСПЕКТАХ ВНЕШНЕЙ ТОРГОВЛИ

А. А. Курбанзаде, кандидат экономических наук

Термин «глобализация» стал в последнее время все более часто употребляться в обществоведческих и экономических исследованиях и публикациях. Причем их авторов объединяет не столько общее понимание, а скорее, общее ощущение некоего нового качества международных отношений, в том числе мировых хозяйственных, политических, гуманитарных связей. Именно поэтому понятие «глобализация», не являясь «устоявшимся», трактуется разными исследователями проблемы по-разному.

Пожалуй, впервые словосочетание «глобальные проблемы» стало употребляться экономистами в связи с исследованиями «Римского клуба». В серии докладов этой неправительственной организации рассматривались последствия экономического роста, охватывающие планету в целом, то есть выходящие за рамки хозяйств отдельно взятых стран. Развитие этих исследований даже оформилось в отдельное направление экономической науки, получившее название глобалистики.

Во многих случаях понятие «глобальный» практически отождествляется с понятием

«международный». То есть, говоря «глобальный бизнес» и «глобальная компания», авторы могут иметь в виду фирму, продающую свою продукцию на мировом рынке. Глобальная конкуренция становится синонимом международной конкуренции [1].

Очень часто понятия глобального бизнеса, глобальной конкуренции и глобальных компаний возникают в связи с деятельностью транснациональных корпораций. Как правило, к глобальному относятся явления и проблемы всеохватывающего характера, касающиеся всего человечества и каждого. Для их решения требуется привлечение всех ресурсов и средств всех или большинства стран.

Однако до последнего времени речь шла об отдельных крайне важных и масштабных проблемах человечества (разоружение, окружающая среда, топливно-сырьевая база и т. д.), а не их многостороннем и многофакторном комплексе, определяющем возможности и перспективы развития мирового сообщества. В широком плане глобализация охватывает всю систему международных отношений, в более узком – мирохозяйственные связи (МЭО